

## POSTANOWIENIE

Dnia 14 września 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z wniosku J.Z.  
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w O.  
o wypłatę renty,  
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń  
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 14 września 2017 r.,  
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)  
z dnia 7 kwietnia 2016 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od wnioskodawcy na rzecz organu rentowego  
kwotę 240 zł (dwieście czterdzieści) tytułem zwrotu kosztów  
zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

## UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w (...) wyrokiem z dnia 7 kwietnia 2016 r., na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w O., zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Opolu z dnia 24 czerwca 2015 r. w ten sposób, że oddalił odwołanie wnioskodawcy J.Z. od decyzji organu rentowego z dnia 8 lipca 2013 r. odmawiającej wnioskodawcy podjęcia wypłaty renty uczniowskiej.

Sąd Apelacyjny uznał, że Sąd pierwszej instancji bezzasadnie nie zastosował w sprawie postanowień umowy z dnia 9 października 1975 r. między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Federalną Niemiec o zaopatrzeniu

emerytalnym i wypadkowym (Dz.U. z 1976 r. Nr 16, poz. 101 ze zm., dalej umowa z dnia 9 października 1975 r.). W umowie tej przyjęto, że renty z zaopatrzenia emerytalnego, a więc także dawna renta uczniowska przyznawana na podstawie art. 63 ust. 1 ustawy z 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40 poz. 267, dalej jako ustawa zaopatrzeniowa), którą wnioskodawca pobierał od 1984 r., są przyznawane tylko przez instytucję ubezpieczeniową państwa, na którego terytorium osoba uprawniona mieszka (art. 4 ust. 2 umowy), a świadczenia te przysługują tylko przez okres zamieszkiwania ubezpieczonego na terytorium państwa, którego instytucja świadczenie ustaliła (art. 4 ust. 3 i art. 7 ust. 3 umowy). W związku z przesiedleniem się wnioskodawcy na stałe do Niemiec w 1986 r., przyznane mu prawo do renty uczniowskiej nie podlegało zawieszeniu na podstawie art. 84 ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej. Umowa z dnia 9 października 1975 r. wyprzedzała bowiem stosowanie tej ustawy i to ona określała odrębną podstawę prawną wstrzymania świadczenia. Zgodnie z art. 8 tej umowy, jeżeli osoba pobierająca rentę z zaopatrzenia wypadkowego zmieniła miejsce pobytu i zamieszkała na terytorium drugiego państwa, zastosowanie miał art. 5 umowy, według którego w takiej sytuacji następowało wstrzymanie renty z upływem miesiąca, w którym nastąpiła zmiana miejsca zamieszkania. Cytowane przepisy umowy z dnia 9 października 1975 r. stanowiły więc samodzielną podstawę do wstrzymania wnioskodawcy renty uczniowskiej. Obecnie wnioskodawcy prawo do renty uczniowskiej nie przysługuje, bo nadal mieszka on w Niemczech i nie może mu być wznowione, dopóki nie będzie stale zamieszkiwał w Polsce, zgodnie z art. 5 ust. 4 umowy z dnia 9 października 1975 r.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wywiódł wnioskodawca, zaskarżając go w całości. Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i zniesienie postępowania drugoinstancyjnego oraz o przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Skarga kasacyjna została oparta na obu podstawach, to jest naruszenia przepisów postępowania i prawa materialnego, a w szczególności: 1) art. 385 k.p.c. przez jego niezastosowanie, mimo że apelacja jest całkowicie bezzasadna, 2) art. 134 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu

Ubezpieczeń Społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1383) w związku z art. 4 ust. 3 oraz art. 5 ust. 1 i art. 7 ust. 3 umowy z dnia 9 października 1975 r. przez ich zastosowanie w następstwie wadliwego uznania, że przepisy te mają zastosowanie do renty uczniowskiej przyznanej skarżącemu od dnia 1 stycznia 1984 r. na trwale decyzją z dnia 22 marca 1984 r. na podstawie art. 63 ustawy zaopatrzeniowej w związku ze stwierdzoną przez Obwodową Komisję Lekarską ds. Inwalidztwa i Zatrudnienia w Opolu drugą grupą inwalidzką od dnia 11 sierpnia 1983 r.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, a mianowicie:

a) czy do renty uczniowskiej, do której prawo ustalone zostało na podstawie art. 63 ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej ma zastosowanie art. 4 ust. 3 oraz art. 5 ust. 1 i art. 7 ust. 3 umowy polsko-niemieckiej z dnia 9 października 1975 r.,

b) czy renta uczniowska przysługuje tylko przez okres zamieszkiwania na terytorium państwa, którego instytucja ubezpieczeniowa świadczenie to ustaliła, mimo że na terytorium państwa, w którym osoba ta aktualnie zamieszkuje nie ma ona ustalonego prawa do jakiegokolwiek świadczenia z ubezpieczenia społecznego.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania oraz o zasądzenie od skarżącego na jego rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398<sup>9</sup> § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek, gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398<sup>4</sup> § 2 k.p.c.

Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o jakich stanowi art. 398<sup>9</sup> § 1 k.p.c.

Wniosek o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej został oparty na przesłance występowania w sprawie istotnego zagadnienie prawnego, wymienionej w art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 1 k.p.c.

Stosownie do utrwalonego orzecznictwa, dla przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w związku z występowaniem w sprawie istotnego zagadnienia prawnego konieczne jest przedstawienie problemu o charakterze abstrakcyjnym, nierozstrzygniętego w dotychczasowym orzecznictwie i wymagającego pogłębionej wykładni. Zagadnieniem prawnym jest bowiem zagadnienie, które wiąże się z określonymi przepisami prawa materialnego lub procesowego, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia konkretnej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Wskazanie na zagadnienie prawne uzasadniające wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez jego sformułowanie jako problemu prawnego wymagającego rozstrzygnięcia, określenie przepisów prawa, w związku z którymi powstało i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do rozważenia, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002 nr 1, poz. 11; z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158; z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, s. 51; z dnia 10 stycznia 2012 r., I UK 305/11, LEX nr 1215784; z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z dnia 10 września 2014 r., I CSK 729/13, LEX nr 1532950; z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, LEX nr 1622307; z dnia 14 kwietnia 2015 r., II PK 217/14, LEX nr 678073; z dnia 28 października 2015 r., I PK 17/15, LEX nr 2021940; z dnia 14 stycznia 2016 r., II CSK 382/15, LEX nr 2090999). Ponadto, istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego rozstrzygnięcie może przyczynić się do rozwoju prawa. W konsekwencji nie można uznać, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 1

k.p.c.), jeśli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii przedstawianej w skardze i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka 2003 nr 13, poz. 5; z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467; z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468; z dnia 19 stycznia 2012 r., I UK 328/11, LEX nr 1215423; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578).

Na podstawie powyższych wywodów należy stwierdzić, że przedstawione w skardze kasacyjnej „zagadnienie prawne” nie spełnia wymogów przewidzianych dla tej przesłanki przysądu (art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 1 k.p.c.). Kwestia stosowania przepisów polsko-niemieckiej umowy z dnia 9 października 1975 r. o zaopatrzeniu emerytalnym i wypadkowym, obowiązującej od dnia jej wejścia w życie w dniu 1 maja 1975 r. do dnia 1 października 1991 r., kiedy została zastąpiona umową z dnia 8 grudnia 1990 r. zawartą pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o zabezpieczeniu społecznym (Dz.U. z 1991 r. Nr 108, poz. 468, dalej umowa z 1990 r., była już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego. W wyroku z dnia 7 marca 2006 r., I UK 349/04 (OSNP 2007 nr 3-4, poz. 53), w którym ubezpieczony mając przyznane w 1978 r. prawo do renty wypadkowej przesiedlił się do Niemiec w 1989 r., Sąd Najwyższy stwierdził, że na podstawie umowy z dnia 9 października 1975 r. świadczenia z zaopatrzenia emerytalnego i wypadkowego przysługują tylko przez okres zamieszkiwania ubezpieczonego na terytorium państwa, którego instytucja ustaliła świadczenie (art. 4 ust. 3 i art. 7 ust. 3 tej umowy). W uzasadnieniu wyroku wskazano, że umowa ta w systemie źródeł prawa stosowana jest przed ustawą i stwierdzenie to uzasadnia prawo międzynarodowe (art. 27 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów z dnia 23 maja 1969 r., Dz.U. z 1990 r. Nr 74, poz. 439), art. 241 ust. 1 w związku z art. 91, art. 89 ust. 1 i art. 87 ust. 1 Konstytucji RP, art. 84 ustawy zaopatrzeniowej i art. 132 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych). Sąd Najwyższy wskazał, że umowę stosuje się do zdarzeń powstałych przed dniem 1 stycznia 1991 r., czyli przed umową z 1990 r., a więc do osób, które w czasie jej obowiązywania nabyły w Polsce prawo do renty wypadkowej i zamieszkały w Niemczech. Umowa z dnia 9 października 1975 r. oparta jest na zasadzie

terytorialności nieprzewidującej wzajemnego transferu świadczeń. Jej szczególna regulacja uwzględnia zmianę miejsca zamieszkania (przesiedlenie się) ubezpieczonego do drugiego kraju, w którym w ogóle może on nie mieć żadnego okresu ubezpieczenia. Rozwiązanie jakie w niej przyjęto polega na tym, że renty z zaopatrzenia emerytalnego lub wypadkowego przyznaje tylko instytucja ubezpieczeniowa państwa, na którego terytorium osoba uprawniona mieszka, przy czym przy ustalaniu świadczenia uwzględnia według obowiązujących ją przepisów okresy ubezpieczenia, okresy zatrudnienia oraz okresy z nimi zrównane w drugim państwie w taki sposób, jak gdyby zaistniały na terytorium pierwszego państwa (art. 4 ust. 2 umowy). Podobnie, przy ustalaniu renty z zaopatrzenia wypadkowego, instytucja ta, uwzględnia według obowiązujących ją przepisów wypadki lub choroby, które zaistniały lub są uznane za zaistniałe na terytorium drugiego państwa, w taki sposób, jak gdyby zaistniały na terytorium pierwszego państwa (art. 7 ust. 2 umowy). Zasadą jest również, że świadczenia z zaopatrzenia emerytalnego i wypadkowego przysługują tylko przez okres zamieszkiwania ubezpieczonego na terytorium państwa, którego instytucja świadczenie ustaliła (art. 4 ust. 3 i art. 7 ust. 3 umowy).

W wyroku z dnia 20 stycznia 2010 r., II UK 152/09 (OSNP 2011 nr 13-14, poz. 193), Sąd Najwyższy powtórzył, że umowa z dnia 9 października 1975 r. była oparta na zasadzie terytorialności nieprzewidującej wzajemnego transferu świadczeń. Jej postanowienia uwzględniały zmianę miejsca zamieszkania ubezpieczonego do drugiego kraju, w którym mógł nie mieć w ogóle żadnego okresu ubezpieczenia, przewidując, że renty z zaopatrzenia emerytalnego lub wypadkowego przyznaje tylko instytucja ubezpieczeniowa państwa, na którego terytorium osoba uprawniona mieszka, przy ustalaniu świadczenia uwzględniając według obowiązujących ją przepisów okresy ubezpieczenia, okresy zatrudnienia oraz okresy z nimi zrównane w drugim państwie w taki sposób, jak gdyby zaistniały na terytorium pierwszego państwa (art. 4 ust. 2 umowy).

Podkreślenia wymaga, że charakter świadczeń przyznawanych na podstawie art. 63 ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej został przeanalizowany przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 26 sierpnia 2015 r., I UK 382/14 (OSNP 2017 nr 7, poz. 87 i powołane tam orzeczenia). W uzasadnieniu tego wyroku wskazano,

że cytowany powyżej przepis zawierał normę statuującą prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy dla uczniów szkół ponadpodstawowych, studentów szkół wyższych (do 15 listopada 1991 r. również uczestników studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej), którzy stali się całkowicie niezdolni do pracy w czasie uczęszczania do szkoły lub odbywania studiów. Było to świadczenie z ubezpieczenia społecznego pracowników, udzielane niepozostającym w stosunku zatrudnienia uczniom szkół ponadpodstawowych, a więc w systemie świadczeń z ubezpieczenia społecznego pracowników wyjątkowe. W swych orzeczeniach Sąd Najwyższy jednolicie wskazywał, że tzw. „renta uczniowska” przysługuje tylko wówczas, gdy ubezpieczeni stali się (w ówczesnym brzmieniu przepisu) inwalidami I lub II grupy w czasie uczęszczania do szkoły lub odbywania studiów (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 1987 r., III UZP 42/87, OSNCP 1989 nr 3, poz. 46, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 1988 r., II URN 237/88, OSNCP 1990 nr 12, poz. 157 oraz OSP 1990 nr 10, poz. 741, z glosą H. Pławuckiej). Natomiast art. 1 ust. 3 umowy z dnia 9 października 1975 r. stanowi, że dla stosownaia niniejszej Umowy następujące pojęcia oznaczają „zaopatrzenie emerytalne” dla Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej – zaopatrzenie na starość, na wypadek inwalidztwa lub śmierci.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398<sup>9</sup> § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, orzekając o kosztach postępowania kasacyjnego w myśl art. 98 § 1 k.p.c.